OIKEUSMINISTERIÖ
JUSTITIEMINISTERIET

Demokratia- ja julkisoikeusosasto
EU-oikeus ja tietosuoja
Erityisasiantuntija Amanda Mäkelä

Asiantuntijalausunto

23.9.2022

Hallintovaliokunnalle

Asiantuntijalausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle rajanylitystietojärjestelmää ja Euroopan matkustus- ja -lupajärjestelmää koskevaksi täydentäväksi lainsäädännöksi (HE 173/2021 vp)

Hallintovaliokunta on pyytänyt oikeusministeriöltä asiantuntijalausuntoa koskien hallituksen esitystä eduskunnalle rajanylitystietojärjestelmää (jäljempänä EES) ja Euroopan matkustustieto- ja -lupajärjestelmää (jäljempänä ETIAS) koskevaksi täydentäväksi lainsäädännöksi (HE 173/2021 vp). Esityksessä ehdotetaan muutettaviksi henkilötietojen käsittelystä Rajavartiolaitoksessa annettua lakia (639/2019; jäljempänä Rajavartiolaitoksen henkilötietolaki), rajavartiolakia (108/2018), ulkomaalaislakia (301/2004), henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annettua lakia (616/2019; jäljempänä poliisin henkilötietolaki), henkilötietojen käsittelystä Tullissa annettua lakia (650/2019), sakon täytäntöönpanosta annettua lakia (672/2002) ja lentoliikenteen matkustajarekisteritietojen käytöstä terrorismirikosten ja vakavan rikollisuuden torjunnassa annettua lakia (657/2019).

Esityksen tavoitteena on tehdä rajanylitystietojärjestelmästä ja Euroopan matkustustieto- ja - lupajärjestelmästä annettujen Euroopan parlamentin ja neuvoston asetusten edellyttämät muutokset kansalliseen lainsäädäntöön. Laissa nimettäisiin

Postiosoite Postadress	Käyntiosoite Besöksadress	Puhelin Telefon	Faksi Fax	S-posti, internet E-post, internet
Oikeusministeriö PL 25 FI-00023 Valtioneuvosto Finland	Eteläesplanadi 10 00130 Helsinki Finland	0295 16001 Internat. +358 295 16001	09 160 67730 Internat. +358 9 160 67730	kirjaamo.om@gov.fi www.oikeusministerio.fi www.justitieministeriet.fi

eräät toimivaltaiset viranomaiset sekä täsmennettäisiin henkilötietojen käsittelyä ja liikenteenharjoittajien velvollisuuksia koskevaa sääntelyä. Samassa yhteydessä lakiin lisättäisiin säännökset liikenteenharjoittajan seuraamusmaksun määräämisoikeuden ja täytäntöönpanon vanhentumisesta sekä täsmennettäisiin tilanteita, joissa seuraamusmaksua ei määrätä. Lisäksi ulkomaalaislakiin tehtäisiin Schengenin yleissopimuksen ja Schengenin rajasäännöstön päivittämisestä johtuvat tekniset muutokset.

Esitän hallituksen esityksestä kunnioittavasti seuraavan:

Henkilötietojen suoja

Yleistä

Esitys on henkilötietojen suojan osalta valmisteltu huolellisesti ja esityksen sisältämiä säännösehdotuksia ja perusteluja voidaan pitää pääsääntöisesti riittävinä. Esityksessä on tehty varsin hyvin selkoa EES- ja ETIAS-asetusten salliman liikkumavaran käytöstä, ehdotettavan sääntelyn oikeasuhteisuudesta sekä henkilötietojen käsittelyä koskevasta sääntelystä. EES- ja ETIAS-asetuksissa tarkoitetussa henkilötietojen käsittelyssä on kyse yleisen tietosuoja-asetuksen (EU) 2016/679 soveltamisalaan kuuluvasta henkilötietojen käsittelystä, lukuun ottamatta lainvalvontatarkoituksessa suoritettavia tiedonhakuja (jolloin henkilötietojen käsittely kuuluu rikosasioiden tietosuojadirektiivin (EU) 2016/680 soveltamisalaan). Esityksessä on arvioitu ehdotettavaa sääntelyä perustuslakivaliokunnan lausuntokäytännön valossa. Erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvien tietojen käsittelyn osalta esityksessä on myös huomioitu varsin asianmukaisesti niin tietosuojasääntelyn reunaehtoja, perustuslakivaliokunnan lausuntokäytäntöä kuin unionin tuomioistuimen oikeuskäytäntöä.

Henkilötietojen suojan osalta on kuitenkin syytä kiinnittää huomiota vielä kansallisen liikkumavaran käyttöön sekä sääntelyn tarkkarajaisuuteen. Huomio kiinnittyy erityisesti esityksen 4. lakiehdotuksen 52 §:n 3 momenttiin, jossa ehdotetaan, että suojelupoliisilla olisi oikeus saada kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi välttämättömät rajavalvonnan sekä rajaturvallisuuden ja rajajärjestyksen ylläpitämisen yhteydessä kerätyt biometriset tiedot. Selkeyden vuoksi on syytä todeta, että biometristen tietojen keräämisen toimivalta (ml. käsiteltävien tietojen sisältö ja laajuus) perustuu EES-asetukseen. Kyseisessä säännösehdotuksessa olisi kyse henkilötietojen käsittelystä muuhun kuin EES-asetuksen tarkoituksiin (eli kansallisen turvallisuuden suojeluun). Kyse olisi siten uudesta ja kansallisesti tarpeen arvioidusta

käyttötarkoituksesta. Tältä osin huomiota on syytä kiinnittää ehdotetun sääntelyn tarkkarajaisuuteen ja täsmällisyyteen, EU-sääntelyn sallimaan sääntelyliikkumavaraan sekä käyttötarkoitussidonnaisuuden periaatteeseen.

Sääntelyn tarkkarajaisuus ja täsmällisyys

Oikeusministeriö kiinnitti lausuntovaiheessa erityistä huomiota 4. lakiehdotuksen tietojen saantia koskevaan 52 §:n uuteen 3 momenttiin ja ehdotuksen tarkkarajaisuuteen ja täsmällisyyteen. Esitystä on täsmennetty lausuntovaiheen jälkeen oikeusministeriön esittämien huomioiden mukaisesti siten, että suojelupoliisin tiedonsaantioikeus on ehdotuksen mukaan sidottu kansallisen turvallisuuden suojaamisen kannalta välttämättömään. Perusteluissa on tehty lisäksi selkoa siitä, miten suojelupoliisi voi käsitellä momentin nojalla saamiaan tietoja. Suojelupoliisin oikeudesta käsitellä henkilötietoja säädetään poliisin henkilötietolain 7 luvussa. Kyseisen lain 48 §:n mukaan suojelupoliisi saa käsitellä henkilötietoja, jotka ovat tarpeen kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi, valtio- ja yhteiskuntajärjestystä tai valtion turvallisuutta uhkaavien toimintojen ja hankkeiden estämiseksi, paljastamiseksi ja selvittämiseksi sekä valtio- ja yhteiskuntajärjestystä tai valtion turvallisuutta uhkaavien rikosten estämiseksi ja paljastamiseksi. Edelleen lain 49 §:n 2 momentin mukaan käsitellä tehtäviensä suorittamiseksi välttämättömiä erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvia henkilötietoja. Näin ollen suojelupoliisi voisi käsitellä nyt ehdotettavan 52 §:n 3 momentin nojalla saamiaan tietoja ainoastaan siltä osin kuin se on välttämätöntä kansallisen turvallisuuden suojelemiseksi. Tietoja käytettäisiin aina tietyn yksittäisen suojelupoliisin laissa säädetyn virkatehtävän hoitamiseksi ja käsittelyssä tulisi huolehtia muun muassa tietojen minimointivaatimuksesta. Biometristen tietojen osalta tämä tarkoittaisi käytännössä muun muassa sitä, että useimmissa tapauksissa tietojen käsittelyn tarkoitus voidaan saavuttaa rajoittamalla biometristen tietojen kansallinen tallentaminen ainoastaan kasvokuviin. Joissakin tilanteissa voisi kuitenkin olla perusteltua tallentaa kansalliseen järjestelmään myös maahantulijan sormenjälki henkilön yksilöimiseksi.

Säännösehdotus ja sitä koskevat perustelut vaikuttavat sinänsä perustelluilta, joskin tulisi vielä arvioida, pitäisikö suojelupoliisin oikeudesta käsitellä tietoja säätää tarkemmin. Tältä osin kiinnitän huomiota erityisesti siihen, että suojelupoliisin osalta kyse olisi rikosasioiden tietosuojalain (1054/2018) 11 §:ssä tarkoitetuista erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvista tiedoista, joiden käsittely on sallittua vain, jos se on välttämätöntä, rekisteröidyn oikeuksien turvaamisen edellyttämät suojatoimet on

toteutettu ja käsittelystä säädetään laissa. Huomiota tulee kiinnittää myös perustuslakivaliokunnan lausuntokäytäntöön. Valiokunnan käsityksen mukaan arkaluonteisten tietojen käsittelyn voidaan katsoa koskevan yksityiselämään kuuluvan henkilötietojen suojan ydintä (PeVL 1/2018 vp ja PeVL 37/2013 vp). Perustuslakivaliokunta on edellyttänyt, että arkaluontoisten tietojen käsittely rajataan täsmällisillä ja tarkkarajaisilla säännöksillä vain välttämättömään (esim. PeVL 13/2017 vp ja PeVL 3/2017 vp). Valiokunta on lisäksi korostanut arkaluonteisten tietojen käsittelyn käyttötarkoitussidonnaisuutta (esim. PeVL 51/2018 vp, PeVL 15/2018 vp, PeVL 1/2018 vp, PeVL 14/2017 vp, ja PeVL 47/2010 vp; ks. myös PeVL 13/2016 vp, PeVL 13/2017 vp, PeVL 29/2016 vp, PeVL 21/2012 vp, PeVL 47/2010 vp ja PeVL 14/2009 vp sekä *Schrems* C-362/14, kohta 91, *Digital Rights Ireland* C-293/12 ja C-594/12, kohdat 54 ja 55).

Esityksessä ei ole tarkemmin arvioitu, riittävätkö edellä viitatut poliisin henkilötietolain 7 luvun säännökset täyttämään tietosuojasääntelyn reunaehdot, ennen muuta suojatoimien toteuttamisen rekisteröidyn oikeuksien turvaamiseksi vai tulisiko tällaisista suojatoimista säätää tarkkarajaisemmin 4. lakiehdotuksen 52 §:n 3 momentissa.

Kansallinen liikkumavara

Kansallisen liikkumavaran käytön osalta esityksessä on asianmukaisesti todettu, että EES- ja ETIAS-asetukset ovat suoraan velvoittavia ja sellaisenaan sovellettavia jäsenvaltioissa. Esityksessä on vastaavasti tuotu esiin EU-tuomioistuimen vakiintunutta oikeuskäytäntöä sekä perustuslakivaliokunta lausuntokäytäntöä liikkumavaran käytöstä. Perustuslakivaliokunta on todennut, että siltä osin kuin EU:n lainsäädäntö edellyttää kansallista sääntelyä tai mahdollistaa sen, tätä kansallista liikkumavaraa käytettäessä otetaan huomioon perus- ja ihmisoikeuksista seuraavat vaatimukset (PeVL 25/2005 vp ja PeVL 1/2018 vp; ks. myös tuomio 10.10.1973, Variola, 34/73 ja tuomio 2.2.1977, Amsterdam Bulb, 50/76). Valiokunta on tämän johdosta painottanut, että hallituksen esityksessä on erityisesti perusoikeuksien kannalta merkityksellisen sääntelyn osalta syytä tehdä selkoa kansallisen liikkumavaran alasta (PeVL 1/2018 vp, PeVL 26/2017 vp, PeVL 2/2017 vp ja PeVL 44/2016 vp). Esityksessä todetaan, että EES- ja ETIAS-asetukset sisältävät velvoitteita nimetä tietyt toimivaltaiset viranomaiset, mutta jättävät nimeämistavan kansalliseen harkintaan. Asetukset sisältävät liikkumavaraa myös henkilötietojen käsittelyn ja seuraamusten osalta. Esityksessä ehdotetaan tältä osin, että

lainsäädännössä nimettäisiin kansallinen ETIAS-yksikkö sekä EES- ja ETIAS-järjestelmien lainvalvontakäyttöä varten perustettavista keskusyhteyspisteistä vastaavat viranomaiset. Lisäksi laissa täsmennettäisiin, mikä viranomainen toimisi EES- ja ETIAS-järjestelmissä käsiteltävien henkilötietojen rekisterinpitäjänä. Esitykseen ei ole näiltä osin huomauttamista. Esitys jättää kuitenkin epäselväksi, jättääkö EES-asetus kansallista liikkumavaraa laajentaa henkilötietojen (ml. biometristen tietojen) käsittelyä uuteen käyttötarkoitukseen, tässä yhteydessä kansallisen turvallisuuden suojelemiseen (ks. 4. lakiehdotuksen 52 §:n 3 momentti).

EES-asetuksessa säädetään täsmällisesti niistä käyttötarkoituksista, joihin toimivaltaiset viranomaiset voivat käsitellä henkilötietoja. EES-asetuksen 1 artiklan 1 kohdan mukaan rajanylitystietojärjestelmä on tarkoitettu a) maahantulo- ja maastalähtöpäivän, -ajan ja -paikan kirjaamiseen ja säilyttämiseen kolmansien maiden kansalaisten osalta, jotka ylittävät sellaisten jäsenvaltioiden rajat, joilla EES:ää käytetään; b) tällaisten kolmansien maiden kansalaisten sallitun oleskelun keston laskemiseen; c) ilmoitusten tekemiseen jäsenvaltioille, kun sallittu oleskeluaika on umpeutunut; ja d) pääsyn epäämispäivän, -ajan ja -paikan kirjaamiseen ja säilyttämiseen niiden kolmansien maiden kansalaisten osalta, joiden pääsy lyhytaikaista oleskelua varten on evätty, sekä pääsyn evänneen jäsenvaltion viranomaisen ja epäämisen syiden kirjaamiseen ja säilyttämiseen. Kyseisen artiklan 2 kohdassa on myös erikseen todettu, että asetuksessa säädetään terrorismirikosten tai muiden vakavien rikosten torjuntaa, havaitsemista ja tutkintaa varten myös edellytykset, joiden mukaisesti jäsenvaltioiden nimetyt viranomaiset ja Europol voivat saada pääsyn EES-järjestelmään katsomaan tietoja. EES-asetuksen 23 artiklan mukaan rajaviranomaisilla on pääsy EES-järjestelmään kolmannen maan kansalaisen henkilöllisyyden ja aiemman rekisteröinnin todentamiseksi, EES-järjestelmän tietojen päivittämiseksi tarvittaessa ja tietojen katsomiseksi siinä määrin kuin on tarpeen rajatarkastusten suorittamiseksi. Asetuksen 24 artiklan mukaan viisumiviranomaisten on katsottava EES-järjestelmän tietoja tutkiessaan viisumihakemuksia ja tehdessään niitä koskevia päätöksiä, mukaan lukien myönnetyn viisumin mitätöimistä tai peruuttamista tai viisumin voimassaoloajan jatkamista koskevat päätökset. Edelleen EES-asetuksen 26 artiklassa säädetään maahanmuuttoviranomaisten oikeudesta päästä tekemään hakuja todentaakseen kolmannen maan kansalaisen henkilöllisyyden taikka tarkistaakseen tai todentaakseen, täyttyvätkö jäsenvaltioiden alueelle tulon ja siellä oleskelun edellytykset. Asetuksen 27 artiklassa säädetään rajaviranomaisten ja maahanmuuttoviranomaisten pääsystä EES-järjestelmän tietoihin

tunnistamista varten tietyissä tapauksissa. Asetuksen 28 artiklassa täsmennetään, että EES-järjestelmästä haettuja tietoja voidaan säilyttää kansallisissa tiedostoissa vain silloin, kun se on yksittäistapauksessa tarpeen haun tarkoitusten ja asiaankuuluvan unionin oikeuden, erityisesti tietosuojaa koskevan oikeuden, mukaisesti ja ainoastaan niin kauan kuin se on ehdottoman välttämätöntä kyseisessä yksittäistapauksessa. EES-asetuksen IV luvussa säädetään nimenomaisesti myös jäsenvaltioiden nimettyjen viranomaisten ja Europolin oikeudesta saada pääsy EES-järjestelmän tietoihin lainvalvontatarkoituksessa terrorismirikosten ja muiden vakavien rikosten torjuntaa, havaitsemista ja tutkintaa varten.

Selvittäessä mahdollisuutta säätää EES-järjestelmään tallennettujen tietojen käsittelystä kansalliseen turvallisuuteen, tulisi arvioida ehdotetun sääntelyliikkumavaran käytön suhdetta perusoikeuksien suojaa koskeviin velvoitteisiin ja unionin tuomioistuimen oikeuskäytäntöön. Hallituksen esityksen 4. lakiehdotuksen 52 §:n 3 momenttia koskevan ehdotuksen osalta merkityksellistä on ennen muuta EU:n perusoikeuskirjan 7 ja 8 artikla sekä 52 artikla. Lisäksi kiinnitän huomiota unionin tuomioistuimen ratkaisuun asiassa C-817/19 (Ligue des droits humains vastaan Conseil des ministres), joka koskee matkustajarekisteritietojen käsittelyä koskevan PNR-direktiivin (EU) 2016/681 pätevyyttä ja tulkintaa. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin tiedusteli asiassa unionin tuomioistuimelta, onko PNR-direktiivin 6 artiklaa, luettuna yhdessä perusoikeuskirjan 7 ja 8 artiklan sekä 52 artiklan 1 kohdan kanssa, tulkittava siten, että se on esteenä sellaiselle kansalliselle lainsäädännölle, jossa hyväksytään PNR-tietojen käsittelytarkoitukseksi ”tiedustelu- ja turvallisuuspalvelujen silmälläpitämän toiminnan seuranta”. Unioin tuomioistuin katsoi (julkisasiamiehen ratkaisuehdotuksen tavoin), että PNR-direktiivin 6 artiklaa, luettuna perusoikeuskirjan 7 ja 8 artiklan sekä 52 artiklan 1 kohdan valossa, on tulkittava siten, että se on esteenä kansalliselle lainsäädännölle, jossa sallitaan kyseisen direktiivin mukaisesti kerättyjen matkustajarekisteritietojen (PNR-tiedot) käsittely muihin kuin mainitun direktiivin 1 artiklan 2 kohdassa nimenomaisesti mainittuihin tarkoituksiin (ks. tuomion kohdat 229–237 ja 299). Unionin tuomioistuin perusteli ratkaisuaan ennen muuta sillä, että PNR-direktiivin säännösten sanamuodosta ilmenee siten selvästi, että direktiivin sisältämä luettelo niistä päämääristä, joihin PNR-tietojen käsittelyllä PNR-direktiivin nojalla pyritään, on tyhjentävä (ks. kohta 233).

EES-asetuksessa säädetään täsmällisesti i) EES-järjestelmän tarkoituksista, ii) siitä mihin käyttötarkoituksiin toimivaltaiset viranomaiset voivat käsitellä EES-järjestelmän

tietoja sekä iii) nimenomaisesti myös siitä, miten tietoja voidaan käsitellä lainvalvontatarkoituksissa. Edellä mainittu unionin tuomioistuimen ratkaisu huomioiden jää epäselväksi, jättääkö EES-asetus ylipäänsä kansallista liikkumavaraa säätää suojelupoliisin oikeudesta saada tietoja kansallisen turvallisuuden suojelemiseen 4. lakiehdotuksen 52 §:n 3 momentissa ehdotetulla tavalla.

Mikäli kuitenkin arvioidaan, että EES-asetus jättää liikkumavaraa säätää oikeudesta saada tietoja myös muuhun kuin asetuksessa nimenomaisesti säädettyyn käyttötarkoitukseen, on syytä varmistaa, että 4. lakiehdotuksen 52 §:n 3 momentti on sekä EU:n perusoikeuskirjan 7, 8 ja 52 artiklan että EU:n tietosuojasääntelyn mukainen ja täyttää myös perustuslakivaliokunnan lausuntokäytännössä vahvistetut reunaehdot. Kiinnitän tältä osin huomiota erityisesti käyttötarkoitussidonnaisuuden periaatteeseen.

Käyttötarkoitussidonnaisuus

Euroopan unionin perusoikeuskirjan 8 artiklan mukaan henkilötietojen käsittelyn tulee olla asianmukaista ja tapahduttava tiettyä tarkoitusta varten. Käyttötarkoitussidonnaisuuden periaatteeseen kuuluu olennaisena osana se, ettei henkilötietoja voida myöhemmin käsitellä tavalla, joka on yhteensopimatonta alkuperäisen käyttötarkoituksen kanssa. Käyttötarkoitussidonnaisuuden periaate on todettu niin EU:n yleisessä tietosuoja-asetuksessa (EU) 2016/679 kuin rikosasioiden tietosuojadirektiivissä (EU) 2016/680.

Perustuslakivaliokunta (PeVL 26/2018 vp) on lausuntokäytännössään katsonut, että rajanylitystietojärjestelmän pääasiallisen käyttötarkoituksen tulee olla rajatarkastusten tehokkuuden ja luotettavuuden lisääminen, eikä muu kuin alkuperäiseen käyttötarkoitukseen liittyvä toiminta saa muodostua rekisterin pääasialliseksi tai edes määrällisesti merkittäväksi käyttötavaksi. Vastaavasti tulisi taata, ettei tietojen erittelemätön, järjestelmällinen tai massamainen vertailu olisi sallittua (ks. myös PeVL 14/2009 vp, PeVL 47/2010 vp, PeVL 51/2018 vp, PeVL 1/2018 vp, PeVL 13/2018 vp, PeVL 3/2017 vp). Perustuslakivaliokunta on arvioinut aiemmin sormenjälkitietojen käsittelyedellytyksiä käyttötarkoitussidonnaisuuden kannalta myös passilain ja ulkomaalaislain lakiehdotusten käsittelyn yhteydessä (PeVL 14/2009 vp, PeVL 47/2010 vp). Valiokunta on katsonut, että henkilötietojen käyttämiseen varsinaisen keräämis- ja tallettamistarkoituksen ulkopuolelle jääviin tarkoituksiin on passirekisterin kaltaisten laajojen biometrisiä tunnisteita sisältävien rekisterien yhteydessä syytä

suhtautua kielteisesti. Käyttötarkoitussidonnaisuudesta voidaan tällöin tehdä vain täsmällisiä ja vähäisiksi luonnehdittavia poikkeuksia. Sääntely ei saa johtaa siihen, että muu kuin alkuperäiseen käyttötarkoitukseen liittyvä toiminta muodostuu rekisterin pääasialliseksi tai edes merkittäväksi käyttötavaksi. Valiokunta on ulkomaalaislain muuttamista koskevassa lausunnossaan (PeVL 47/2010 vp, s. 4) pitänyt säätämisjärjestyskysymyksenä, että ulkomaalaislain 131 §:n perusteella kerättyjen sormenjälkien käyttäminen rajoitetaan vain niiden keräämis- ja tallettamistarkoitusta vastaavaan tarkoitukseen. Tällainen tarkoitus voi valiokunnan mukaan sinänsä liittyä myös tarkasti määriteltyjen rikosten estämiseen ja selvittämiseen, mutta ainoastaan siinä laajuudessa kuin tällä toiminnalla on kiinteä yhteys alkuperäiseen keräämis- ja tallettamistarkoitukseen (ks. myös PeVL 40/2021 vp, PeVL 14/2017 vp ja PeVL 33/2016 vp sekä niissä viitatut valiokunnan lausunnot).

Perustuslakivaliokunta (PeVL 23/2022 vp) on vastikään Schengenin tietojärjestelmän käyttöä koskevia asetuksia täydentävää kansallista lainsäädäntöehdotusta käsitellessään (HE 35/2021 vp) katsonut, että valiokunnan varsin vakiintuneesta käyttötarkoitussidonnaisuutta koskevasta tulkintakäytännöstä ei ole syytä irtaantua etenkään sääntelyn perusteiden osalta ilman riittäviä perusteluita ja huolellista harkintaa. Mahdollinen käyttötarkoitussidonnaisuutta rajaava sääntely olisi hyväksyttävien perusteluiden vallitessa perusteltava ja laadittava huolellisesti asianmukaisin vaikutusarvioin ja arvioin yhteensopivuudesta sekä perus- että ihmisoikeuksiin ottaen huomioon myös EU:n tietosuojasääntelyn vaikutukset. Perustuslakivaliokunta on katsonut, että erityisen vakavien rikosten ennalta estämiseen, paljastamiseen tai selvittämiseen voi liittyä sellaisia painavia, perusoikeusjärjestelmäänkin palautuvia yhteiskunnallisia intressejä, jotka riittävästi perustelevat käyttötarkoitussidonnaisuudesta poikkeamista. Perustuslakivaliokunnan mielestä on näiltä osin valtiosääntöisesti mahdollista tehdä rajattuja poikkeuksia käyttötarkoitussidonnaisuuden periaatteeseen, mikäli huolellisesti laadittu sääntely kokonaisuutena arvioiden täyttää perus- ja ihmisoikeuksien vaatimukset ja on yhteensopivaa EU-oikeuden asettamien vaatimusten kanssa.

Esityksessä on tehty selkoa kansallisesta turvallisuudesta (ks. hallituksen esityksen s. 88–89). Esityksessä ei ole kuitenkaan tarkemmin arvioitu 4. lakiehdotuksen 52 §:n 3 momenttia siitä näkökulmasta, että kansallinen turvallisuus poikkeaa EES-asetuksen alkuperäisistä käyttötarkoituksista. Esityksestä puuttuu vastaavasti tarkempi arviointi siitä, johtaisiko ehdotettu sääntely siihen, että uudesta käyttötarkoituksesta tulisi

pääsiallinen tai määrällisesti merkittävä käyttötapa. Tältä osin on syytä kiinnittää huomiota myös siihen, että suojelupoliisi voisi esityksen mukaan luovuttaa edelleen EES-järjestelmästä saamiaan biometrisia tietoja muille kansallisille viranomaisille, kuten Puolustusvoimille sekä ulkomaan viranomaisille, henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetun lain (616/2019) mukaisesti (ks. esityksen s. 88 ja poliisin henkilötietolain 50 ja 51 §).

Henkilötietojen poistaminen

Huomiota kiinnitettiin lausuntovaiheessa myös 4. lakiehdotuksen 57 §:n 2 momenttiin, jossa säädettäisiin 52 §:n uuden 3 momentin mukaisesti saatujen biometristen tietojen poistamisesta. Ehdotettavan momentin mukaan tiedot tulisi poistaa Rajavartiolaitoksen henkilötietolain (1. lakiehdotus) 40 §:n 2 momenttiin ehdotetun uuden 5 a kohdan mukaisesti joko vuoden tai kolmen vuoden kuluttua niiden tallentamisesta[1]. Ehdotusta on ministeriön lausuntovaiheen huomioiden mukaisesti arvioitu perustuslaki-valiokunnan lausuntokäytännön valossa (PeVL 13/2017 vp; PeVL 28/2016 vp). Perusteluissa on tuotu esiin, että kansallisen turvallisuuden suojaamiseen liittyvät suojelupoliisin ja Puolustusvoimien tehtävät ovat useimmiten pitkäkestoisia ja edellyttävät tiedonhankintaa useamman vuoden takaisista tapahtumista. Ehdotettava säilytysaika olisi myös merkittävästi lyhyempi kuin muita suojelupoliisin käsittelemiä henkilötietoja koskeva 25 vuoden säilytysaika. Ehdotettu säilytysaika on arvioitu näin ollen välttämättömäksi ja oikeasuhtaiseksi. Esitykseen ei ole tältä osin huomauttamista.

Seuraamusmaksu

Oikeusministeriö kiinnitti lausuntovaiheessa huomiota myös esityksessä ehdotettuun seuraamusmaksusääntelyyn (seuraamusmaksun vanhentuminen ja täytäntöönpano). Esitystä on tältä osin täydennetty, eikä esitykseen ole myöskään tältä osin huomauttamista.

[1] Ks. tarkemmin 1. lakiehdotuksen 40 §:n 2 momenttiin ehdotettu uusi 5 a kohta: *7 §:n 2 momentin 2 a kohdassa tarkoitetut tiedot EES-asetuksen 2 artiklan 1 kohdan b alakohdassa tarkoitetusta henkilöstä yhden vuoden kuluttua tiedon rekisteriin merkitsemisestä ja muusta henkilöstä kolmen vuoden kuluttua tiedon rekisteriin merkitsemisestä, ellei tietoa tule EES-asetuksen 35 artiklan mukaisesti poistaa jo aiemmin*; ks. HE 173/2021 vp, s. 72–73.